

PODMÍNKY NÁROKU NA PŘIZNÁNÍ SIROTČÍHO DŮCHODU

Mgr. STANISLAVA JAKEŠOVÁ, JUDr. Mgr. SIMONA URBÁNKOVÁ

Český právní řád prostřednictvím zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZDP“) podmiňuje vznik nároku na sirotčí důchod splněním několika podmínek. Aby sirotkovi vznikl nárok na sirotčí důchod, musejí být stanovené podmínky splněny kumulativně, tzn. že musejí být splněny všechny. Jednak musí sirotek splňovat podmínku nezaopatřenosti a zároveň musel být se zemřelou osobou v určitém taxativně vymezeném vztahu¹. Zemřelý pak ke dni svého úmrtí musel pobírat starobní nebo invalidní důchod nebo splňoval podmínku nároku na tyto důchody.

1. ZDP taxativně stanoví, koho je možné považovat za nezaopatřené dítě. Za nezaopatřené je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a poté jestliže splňuje další podmínky uvedené v § 20 odst. 3 ZDP, nejdéle však do 26. roku věku.
2. Obdobně ZDP definuje, po kom nárok na sirotčí důchod vzniká. Nárok na sirotčí důchod má dítě, pokud mu zemře rodič či osoba, která jej převzala do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do výchovy jiné osoby nebo do společné výchovy manželů. Nárok na sirotčí důchod však nevzniká dítěti po smrti pěstouna/pěstounky ve smyslu § 5 odst. 1 písm. k) ZDP nebo jeho/jejího manželky/manžela (§ 52 odst. 3 ZDP).
3. Poslední podmínkou pak je skutečnost, že zemřelý byl ke dni smrti:
  - poživatelem starobního důchodu nebo
  - poživatelem invalidního důchodu (bez ohledu na stupeň invalidity) nebo
  - ke dni smrti splnil podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo
  - ke dni smrti splnil podmínky nároku na starobní důchod nebo
  - zemřel následkem pracovního úrazu.

Podmínka nároku na sirotčí důchod je také splněna, když zesnulá osoba sice nepobírala starobní či invalidní důchod, ale ke dni úmrtí splnila podmínky nároku na něj, tj. získala potřebnou dobu pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo splnila podmínky nároku na starobní důchod (dosažení důchodového věku a získání potřebné doby pojištění).

PŘÍKLAD 1

Pojištěnec, který pobíral od 1. února 2012 invalidní důchod pro invaliditu druhého stupně, zemřel dne 15. ledna 2018. Dítěti, narozenému 26. března 2014, vznikl k tomuto dni nárok na sirotčí důchod. (Stejně tak by dítěti vznikl nárok na sirotčí důchod, pokud by zesnulá osoba byla poživatelem starobního důchodu.)

PŘÍKLAD 2

Pojištěnec, který zemřel dne 12. února 2018 ve věku 35 let, k uvedenému dni nepobíral ani starobní ani invalidní důchod. V období 10 let před úmrtím získal celkem 8 let a 59 dnů pojištění. Jeho nezaopatřenému dítěti tak vznikl nárok na sirotčí důchod.

ZMĚNY ZÁKONA TÝKAJÍCÍ SE POTŘEBNÉ DOBY POJIŠTĚNÍ

Od 1. ledna 2012

S účinností od 1. ledna 2012 došlo ke zmírnění podmínky získání potřebné doby pojištění pro nárok na sirotčí důchod. Od tohoto data je podmínka získání potřebné doby pojištění splněna také, pokud zesnulá osoba sice nepobírala starobní či invalidní důchod, ale ke dni úmrtí získala alespoň **polovinu doby pojištění** potřebné pro vznik nároku na invalidní důchod.

PŘÍKLAD 3

Otec dítěte zemřel ve věku 30 let, pracoval, nepobíral starobní ani invalidní důchod. V posledních 10 letech před úmrtím získal 3 roky doby pojištění. Podmínkou pro nárok na invalidní důchod u osoby starší 28 let je získání 5 let pojištění v posledních 10 letech. Podmínku nároku na invalidní důchod ke dni úmrtí sice nesplnil, přesto nárok na sirotčí důchod vznikne – zesnulý získal alespoň polovinu potřebné doby pojištění.

Od 1. února 2018

V souvislosti s přijetím zákona č. 148/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, dochází s účinností od 1. února 2018 k další změně při posuzování nároků na sirotčí důchod tak, aby na sirotčí důchod dosáhl větší okruh sirotků.

V případech, kdy zemřelý pojištěnec nesplnil ani podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod, ani podmínku alespoň poloviny této potřebné doby pojištění, vznikne nárok na sirotčí důchod po něm s účinností od 1. února 2018 i tehdy, jestliže získal alespoň **1 rok doby pojištění** bez náhradních dob pojištění podle právních předpisů České republiky v období posledních 10 let přede dnem úmrtí, nebo byl-li starší 38 let a získal alespoň 2 roky takové doby pojištění v období posledních 20 let přede dnem úmrtí.

PŘÍKLAD 4

Otec dítěte zemřel dne 1. srpna 2018 ve věku 25 let, nepobíral starobní ani invalidní důchod. Podmínkou pro nárok na invalidní důchod v jeho případě je získání 3 let pojištění. Zemřelý získal před smrtí celkem 1 rok a 25 dnů pojištění (bez náhradní doby). Podmínku nároku na invalidní důchod ke dni úmrtí tedy nesplnil, neboť nezískal ani polovinu potřebné doby pojištění. Nárok na sirotčí důchod ale jeho dítěti přesto vznikne, neboť zemřelý splnil přede dnem úmrtí podmínku získání alespoň 1 roku pojištění (bez náhradní doby pojištění).

DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

PŘÍKLAD 5

Otec dítěte zemřel dne 1. srpna 2018 ve věku 50 let, nepobíral starobní ani invalidní důchod. Otec nesplnil podmínku nároku na starobní důchod, podmínkou pro nárok na invalidní důchod v jeho případě je získání 5 let pojištění v posledních 10 letech nebo 10 let pojištění v posledních 20 letech. Zemřelý získal v období 20 let před smrtí celkem 2 roky a 25 dnů pojištění v České republice (bez náhradní doby), z toho 1 rok pojištění v období 2006–2007 a 1 rok a 25 dní v období 2015–2016. Podmínku nároku na invalidní důchod ke dni úmrtí sice nesplnil, když nezískal ani polovinu potřebné doby pojištění, nárok na sirotčí důchod ale jeho dítěti vznikne, neboť zemřelý splnil přede dnem úmrtí podmínku získání alespoň 2 roků pojištění (bez náhradní doby pojištění) v posledních 20 letech.

Nezaopatřeným dětem, kterým před 1. únorem 2018 nevznikl nárok na sirotčí důchod pro nesplnění podmínky potřebné doby pojištění ze strany zesnulé osoby, nárok na přiznání sirotčího důchodu od uvedeného data vznikne, pokud zesnulá osoba splnila alespoň mírnější podmínku doby pojištění, tedy ke dni úmrtí získala v rozhodném období alespoň jeden rok (dva roky) doby pojištění bez náhradních dob pojištění pro nárok na invalidní důchod. O přiznání sirotčího důchodu v takovém případě je však třeba požádat.

PŘÍKLAD 6

Otec dítěte zemřel dne 1. listopadu 2016 ve věku 25 let, nebyl poživitelem starobního ani invalidního důchodu. Jeho dítěti tehdy nárok na sirotčí důchod nevznikl, neboť otec ke dni smrti nezískal potřebnou dobu pojištění pro nárok na invalidní důchod, ani její polovinu – místo 3 let pojištění, resp. 1,5 roku pojištění získal pouze 1 rok a 25 dnů doby pojištění (bez náhradní doby pojištění). Vzhledem k tomu, že zemřelý získal před smrtí aspoň 1 rok doby pojištění (bez náhradní doby pojištění) pro nárok na sirotčí důchod, sirotčí důchod se dítěti přizná od 1. února 2018, pokud byla žádost o sirotčí důchod podána po 1. únoru 2018, tedy v době, kdy je tato nová podmínka již účinná.

Výše sirotčího důchodu se i v případě splnění nových podmínek bude stanovovat obecným způsobem.

Ve smyslu § 53 ZDP je sirotčí důchod tvořen ze základní a procentní výměry. Základní výměra je pro všechny typy důchodů shodná a činí měsíčně 9 % průměrné mzdy. Výše procentní výměry sirotčího důchodu činí 40 % procentní výměry starobního nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně pobíraného zesnulým, na který měl nebo by měl zemřelý nárok v době smrti.

Podle současné právní úpravy bude sirotčí důchod činit i v případě splnění nových minimálních podmínek pro vznik nároku na sirotčí důchod v roce 2018 nejméně 3 008 Kč měsíčně (základní výměra by činila 2 700 Kč a procentní výměra nejméně 40 % minimální výměry starobního nebo invalidního důchodu uvedené v § 33 odst. 2 větě třetí ZDP, tj. nejméně 308 Kč). ■

Autorky článku pracují v odboru důchodového pojištění zaměstnanců ČSSZ.

¹ Ve smyslu § 52 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.